

॥ श्री ॥ कौपीनपञ्चकम् ।

वेदान्तवाक्येषु सदा रमन्तो
भिक्षान्नमात्रेण च तुष्टिमन्तः ।
विशोकमन्तः करणे रमन्तः (चरन्तः)
कौपीनवन्तः खलु भाग्यवन्तः ॥ १ ॥

मूलं तरोः केवलमाश्रयन्तः
पाणिन्द्ययं भोक्तुममन्त्रयन्तः ।
कन्धामिव शीमापि कुन्तयन्तः
कौपीनवन्तः खलु भाग्यवन्तः ॥ २ ॥

देहादिभावं परिमार्जयन्तः
आत्मानमात्मन्यवलोकयन्तः
नान्तं न मध्यं न बहिः स्मरन्तः
कौपीनवन्तः खलु भाग्यवन्तः ॥ ३ ॥

स्वानन्दभावे परितुष्टिमन्तः
सुशान्तसर्वेन्द्रियवृत्तिमन्तः
अहर्निशं ब्रह्मणि ये रमन्तः
कौपीनवन्तः खलु भाग्यवन्तः ॥ ४ ॥

पञ्चाक्षरं पावनमुच्चरन्तः
पानिं पशूनां हृदि भावयन्तः ।
भिक्षारिणो दिक्षु परिभ्रमन्तः
कौपीनवन्तः खलु भाग्यवन्तः ॥ ५ ॥

	1	2	3	4
5	6	7	8	9
10	11	12	13	14
15	16	17	18	19
20	21	22	23	24
25	26	27	28	29
30	31			
M	T	W	T	F
S				

॥ श्री ॥

सर्वसाधारणपणे व्यवहारात भाग्यवान कोणात
 8 हटके जाते? ज्याच्या कडे घरदार, धनदौलत, मुक्तेबाळे
 9 उत्तम पत्नी, मानमान्यता, शिष्यता, आरोग्य आहे
 10 तो भाग्यवान समजला जातो. परंतु हे कधी खऱ्या
 11 भाग्याचे लक्षण नव्हे. कारण हे सर्व असूनही जर
 12 ज्ञान, वैराग्य, भक्ती, गुरुकृपा नसेल तर तो करंदाच
 13 समजावा. आचार्यांच्या या कौपीनपंचक स्तोत्रात
 14 खऱ्या भाग्यवानाचा शोध लागतो. ज्याच्या गरजा
 15 कमीत कमी आहेत तेच खरे भाग्यवान! आपण
 16 आपल्या गरजा उगीच वाढवून देव्याने जीवनात निराशा
 17 अंधशाभंगा अशी दुखे वाटायला येतात. परंतु जे
 18 अंतःकरणांमध्ये सदैव संतुष्ट आहेत तेच खरे भाग्यवंत!
 19 या स्तोत्रात 'यतिपंचक' असेही दुसरे नाव आहे.

3 ③ वेदान्तवाक्येषु - जे सदासर्वकाळ वेदान्तवाक्यांमध्ये
 4 आणि त्यात सांगितलेल्या अर्थाचे मनन करण्यात
 5 रमतात. भिक्षेमध्ये भिक्षेच्या अन्नाने संतुष्ट होतात
 6 जे कोणत्याही प्रकारचा शोक करत नाहीत. जे
 7 आपल्या आत्मस्वरूपामध्ये रममाण झालेले असतात असे
 8 कौपीनवन (कंगोरी घाण कणोर) भाग्यवंत असतात.
 9 इथे कौपीन याचा अर्थ शब्दशः न घेता ते
 10 उपलक्षण म्हणजे निर्देश करणारा असा ध्यायचा आहे.
 11 (त्रितीकात्मक) कमीत कमी गरजा असणारा किंवा यदृच्छेने
 12 प्राप्त झालेल्या वस्त्रांमध्ये समाधानी असा अर्थ आहे.
 13 वेदान्त किंवा उपनिषदांमध्ये शुद्ध ज्ञानाचा परिचय
 14 करून दिला जातो. त्या ज्ञानविचारांमध्ये जो नेहमी
 15 रममाण असतो त्याला बाह्य भौतिक गोष्टी मोडवून
 16 शान्त नाहीत. जी केवळ भिक्षारत्नानु
 17 भिक्षेच्या अन्नाने संतुष्ट असतो तो
 18 संतोष हा देवी मुग्ध म्हणून सांगितला
 19 आहे. संतोष हा बाह्य वस्त्रांमध्ये कधीच

30	31					1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
	M	T	W	T	F	5

नसतो. तो अंतःकरणात असावा लागतो. भिक्षाग्नीमध्ये निवडीचे स्वातंत्र्य नसते. जे मिळेऊ ते गोडच मानायचे असते. महत्त्वाचे म्हणजे भिक्षेने अहंकार ठेचला जातो. त्यामुळे भिक्षेनून मिळते त्या अन्नाचे फार महत्त्व आहे. सुधारणी व्याधिकर भिक्षान्नाचे औषध गुणकारी ठरते. दुःखाधिष्ठ जि कित्त्यतां प्रतिदिनं

भिक्षौषधं भुज्यताम् ।

ज्याला कधी भिक्षवायचे नसते त्याला गमावण्याचे दुःखही नाही. त्यामुळे ज्यांच्या अंतःकरणात शोक नाही, जे विशोक झाले आहेत तेच खरोखर भाग्यवंत।

२. मूलं तरोः - जे केवळ झाडाच्या मुळाच्याच आश्रयाने राहतात. दोन्ही हातांची ओंजळ हथ ज्यांचे भोजनपात्र आहे. घोंगडी किंवा गोधडी प्रमाणे ज्यांनी लक्ष्मीचाही वैराग्याने निरंकार केला आहे असे कौपीनवंत खरोखर भाग्यवंत आहेत.

ज्यांना स्वतःचे असे विशिष्ट घर नाही, जे अनिकेत आहेत किंवा ज्यांचे घर अत्यंत व्यापक आहे म्हणजेच हे विश्वचि माझे घर असे जे मानतात. त्यांना घराची विशेष निवड भासतच नाही परंतु तरीही कधीतरी मुक्कामासाठी किंवा उजपावसापासून रक्षण करण्यासाठी जे वृक्षाचा आश्रय घेतत, अन्नसेवन करण्यासाठी त्यांना वेगळ्या थावीची गरज नाही. आपल्या दोन्ही हातांची ओंजळ त्यांना अन्नसेवनासाठी पुरेशी आहे असे शेर लोक खरंच भाग्यवंत आहेत. इतर सर्वजण लक्ष्मीच्या प्राप्तिसाठी प्रयत्न करत असताना मूर्तिमंत वैराग्यामुळे ज्यांना धनप्राप्तिची इच्छासुद्धा नाही. एखाद्या गरीबाच्या फाटके तुकडे जोईन केलेल्या गोधडीकडे एखाद्या श्रीमंताने गुच्छतेने पहारे नसले हे भाग्यवंत लक्ष्मीकडे सुकुलितपणे पहातात. त्यांना स्वानंदसाम्राज्य कायम असते.

	1	2	3	4
5	6	7	8	9
10	11	12	13	14
15	16	17	18	19
20	21	22	23	24
25	26	27	28	29
30	31	M	W	T
			F	S